

نشست راهبردی پژوهشگاه فرهنگ، اندیشه و روابط بین‌الملل

نشست ۸۹: ظرفیت‌ها و تنگناهای روابط ایران و اروپا (بویژه فرانسه) پس از خروج آمریکا از برجام

موضوع: ظرفیت‌ها و تنگناهای روابط ایران و اروپا (بویژه فرانسه) پس از خروج آمریکا از برجام

زمان: سه‌شنبه ۲۶-۴-۹۷

سخنران: جناب آقای دکتر علی آهنی

اهم محورهای سخنرانی:

بحث را با این سؤال شروع می‌کنیم که با توجه به رویکرد ترامپ و خروج آمریکا از برجام، آیا می‌توانیم روی همکاری اروپا برای حفظ برجام حساب کنیم و چقدر می‌توان حساب باز کرد و در نهایت چه باید کرد؟

روابط ایران و اروپا دو ویژگی مهم دارد که عبارت از قدمت طولانی بیش از ۵۰۰ سال روابط و دیگر چند بُعدی بودن روابط (عملی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و غیره) می‌باشد. ما با اروپا، به خصوص با کشور فرانسه روابط متنوع و گسترده‌ای (سیاسی، اقتصادی، تجاری، صنعتی، علمی و فرهنگی و...) داریم. روابط ایران و اروپا بعد از پیروزی انقلاب فراز و نشیب‌های زیادی داشت که اهم عواملی که در آن دخیل بودند عبارتند از:

۱. ابهام در ماهیت نظام جمهوری اسلامی ایران از سوی اروپایی‌ها.

۲. تبلیغات سوء مخالفین (منافقین، لابی صهیونیستی، عرب‌ها و غیره).

۳. تفاوت ارزش‌های اعتقادی ایدئولوژیک.

۴. اختلاف رویکردهای سیاسی میان ایران و اروپا.

پس از پیروزی انقلاب در مقطعی اروپا به عنوان شریک اصلی تجاری ایران حساب می‌شد. روابط تجاری ایران و اروپا در سال ۲۰۰۸، حدود ۳۷ میلیارد یورو بود که پس از تحریم‌ها این روابط به رقم حدود ۶ میلیارد یورو کاهش پیدا کرد. پس از توافق برجام و در سال ۲۰۱۷، حجم مبادلات مجدداً به ۲۱ میلیارد یورو رسید. با کشور فرانسه نیز حدود پنج و نیم میلیارد یورو روابط داشتیم که با آغاز تحریم‌ها به ۵۰۰ میلیون یورو کاهش پیدا کرد و این رقم پس از برجام و به دنبال سفر رئیس‌جمهور اسلامی ایران به پاریس به رقم ۲,۸ میلیارد یورو رسید.

روابط ایران و فرانسه سابقه ۳۰۰ ساله را در بردارد. حضور امام خمینی در فرانسه فضای خوبی ایجاد کرده بود که می‌توانست روابط راهبردی میان جمهوری اسلامی ایران و فرانسه را شکل دهد اما متأسفانه اینگونه نشد. البته در این امر شرایطی دخیل هستند. به طور مثال، یکی از ویژگی‌های دولت فرانسه لائیک بودن آن است و این امر نگرانی آنها از یک حکومت دینی را همواره در پی داشته است. ضمن اینکه عوامل مختلف

نشست ۸۹: ظرفیت‌ها و تکنیهای روابط ایران و اروپا (بویژه فرانسه) پس از خروج آمریکا از برجام

دیگری نیز روابط هر کشور را به بهانه های پی در پی کاهش می‌داد. کشور عربستان از زمان ریاست جمهوری فرانسوا متیران یک رابطه استراتژیک با فرانسه ایجاد کرد. در آن مقطع عربستان سرمایه گذاری کلانی در فرانسه داشت که این امر اقتصاد فرانسه را از سقوط نجات داد. این روابط پس از آن در دوره های مختلف ادامه پیدا کرد

فعالیت های منافقین نیز تأثیر زیادی در روابط ایران و فرانسه ایجاد کرد. در دولت سارکوزی روابط ایران و فرانسه تحت شعاع مباحث هسته‌ای ایران قرار گرفت و در آن مقطع حتی سفر اساتید و محققین فرانسوی به ایران ممنوع شد. پس از برجام ما مشاهده دوره جدیدی در مناسبات با اروپا و فرانسه بودیم و سفرهای سطح بالایی میان مقامات ایران و اروپا و به خصوص با فرانسه در دوران اولاند انجام شد. در دوران مکرون و نگاه اروپا محور او، امید می رفت روابط سطح بهتری پیدا کند اما چند مانع ایجاد شد. یکی از آنها حلقه نئوکان های فرانسه است که سابقه آن به اواخر دوره شیراک و عدم همراهی فرانسه با آمریکا در حمله به عراق برمی‌گردد. نئو محافظه‌کاران فرانسوی خواهان جلوگیری از کاهش مناسبات و کنترل تنش در روابط آمریکا و فرانسه بودند. اوج قدرت این حلقه در دوران سارکوزی بود. در دوره اولاند نیز این حلقه همواره قدرت داشت، اما از زمان مکرون در این حلقه شکاف ایجاد شد. اما الان دوباره شاهد فعالیت بیشتر این حلقه هستیم و حتی می بینیم در سفر مکرون به نیویورک، وی ناقص بودن برجام را مطرح کرد. با چرخش مواضع فرانسه، روابط دو کشور ایران و فرانسه تحت تاثیر قرار گرفت. در مجموع می توان گفت ظرفیت روابط ایران با اروپا در ابعاد مختلف بسیار بالاست و می توان آن را شیوه های مختلفی ادامه داد.

برجام و اروپا:

برجام برای اروپا جدا از منافع اقتصادی از حیث امنیتی و اعتباری نیز حائز اهمیت است. البته در مقطعی فرانسه احساس کرد که منافی در اثر امضای موافقت نامه اروپا و آمریکا با ایران حاصل آن کشور نمی شود، اما در مذاکرات بعدی احساس شد برجام منافی برای فرانسه و اروپا دارد و نگرانی های اروپا از اشاعه هسته ای در منطقه تا حدود زیادی برطرف شد.

رویکرد سخت ترامپ در مواقع مختلف در روابط با اروپا، طرف اروپایی را ترغیب به ماندن و تداوم برجام کرده است. خواسته ترامپ این بود که بلافاصله پس از اعلام خروج از برجام، ایران نیز واکنش تندی نشان دهد و او بتواند مجدداً ایران را تحت فصل ۷ منشور قرار دهد. اما فرصتی که ایران با اروپا و روسیه و چین برای ترمیم برجام ایجاد کرد، این خواست ترامپ را ناموفق کرد. در این چهارچوب اروپا از طریق شرکتهای خصوصی و کوچک به دنبال تداوم و مناسبات با ایران هستند و به نوعی فروش نفت ایران را تضمین کنند. احتمال می دهیم که بسته اروپایی ها مطلوب ما نخواهد بود، اما ما باید مذاکره و روابط را ادامه دهیم و بهانه به اسرائیل و آمریکا برای کشیدن پرونده ایران به شورای امنیت ندهیم.

به نظر من اروپا توان مقاومت در مقابل آمریکا را ندارد و امید زیادی به آنها نمی‌توان داشت. اما این امر به معنی تسریع روند خروج ما از برجام نیست و همچنان فرصت‌هایی در رابطه با اروپا به ویژه در حوزه‌های فکری و اندیشه‌ای مهیاست. لازم است اهرم‌های فشار در تعامل با اروپا را جستجو کنیم. اروپا در بحث‌های مهاجرت بسیار آسیب پذیر است به خصوص پس از ظهور داعش و هجوم آوارگان به غرب آنها واکنش نشان دادند. جمهوری اسلامی ایران طی ۴۰ سال با پذیرایی از آوارگان افغانی و عراقی، جلوی مهاجرت بسیاری از آن‌ها به اروپا را گرفته است. این امر می‌تواند اهرم فشار به اروپا باشد که جمهوری اسلامی مهاجرت (افغان‌ها) به سمت اروپا را مانع نشود. اروپا آسیب پذیری زیادی از تروریسم دارد. مبارزه جمهوری اسلامی ایران با تروریسم، برای آنها فضای حیاتی ایجاد کرده است، در حالی که هزینه‌ای در این زمینه پرداخت نکرده اند. مبارزه با موادمخدر توسط ایران نیز شرایط نسبتاً مناسبی برای اروپا ایجاد کرد و جلوی ترانزیت مقادیر زیادی از مواد مخدر به اروپا را گرفت. اروپا در این زمینه‌ها باید با جمهوری اسلامی ایران همکاری کند و در هزینه‌های آن شریک شود. همچنین برگزاری نشست‌های دوجانبه میان اندیشکده‌های ایران و اروپا می‌تواند زمینه‌های مثبتی را ایجاد کند.

جمع بندی:

- ۱- مسائل سیاست خارجی منفک از سیاست داخلی نیست. لذا در تحلیل مسائل مختلف باید این دو مؤلفه را در نظر بگیریم. از نگاه طرف خارجی موضوع انسجام داخلی در داخل کشور ما بسیار مهم است.
- ۲- روابط ایران و اروپا (به خصوص فرانسه) پس از انقلاب از عدم اعتماد متقابل همواره رنج برده است. باید مکانیزمی برای ایجاد اعتماد متقابل ایجاد شود.
- ۳- منافع و نگرانی‌های اروپا نسبت به آمریکا در خصوص ایران در منطقه متفاوت است. اما در خصوص امنیت اسرائیل کاملاً اتفاق نظر دارند. این امر همیشه میان ایران و اروپا مشکل‌زا خواهد بود. علیرغم اینکه اروپائیان منافع مشترک زیادی با آمریکا دارند در برخی مسائل پیرو آنها هستند و اما این امر باعث نمی‌شود از ظرفیت‌های اروپایی‌ها استفاده نکرد. باید دغدغه آنها فهمیده شود، منطلق ما را بشنوند. اروپا دغدغه فعالیت‌های موشکی ایران را دارد.
- ۴- در حال حاضر فضای مناسبات ایران و اروپا، فضای گفت و گوی انتقادی نیست، اما می‌توانیم در بحث‌های مختلف با اروپایی‌ها مذاکره کنیم. اروپایی‌ها نقدهای حقوق بشری به ما دارند و نسبت

نشست راهبردی پژوهشکده نظریه پردازی سیاسی و روابط بین الملل

نشست ۸۹: ظرفیت‌ها و تنگناهای روابط ایران و اروپا (بویژه فرانسه) پس از خروج آمریکا از برجام

به قوه قضاییه نیز نقدهای دارند. لذا در این زمینه ها طرفین باید مذاکرات مستقیم با یکدیگر داشته باشند تا فضای موجود تلطیف شود.

۵- فرانسه نقش منطقه‌ای ایران را به خوبی می‌داند، اما سیاست‌های آنها نسبت به منطقه غیر واقعی است. باید آنها را نسبت به تحولات منطقه توجیه کرد.

۶- خباث فرانسوی‌ها از انگلیسی‌ها نسبت به ایران کم نیست. انگلیسی‌ها در خیلی مسایل مانند برخورد با اسلامگرایان نسبت به فرانسه نرم‌تر برخورد می‌کنند، البته این به معنی عدم کار با آنها نیست.

پایان